

Kartely a soukromopravní náhrada škody

Autor: JUDr. Jiří Janeba*

I. Úvod

V současné době se lze stále setkat s dohodami soutěžitelů, které porušují legální zákaz uvedený v § 3 odst. 1 zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OHS“), a zejména některou skutkovou podstatu vypočtenou v odstavci 2 ustanovení § 2 OHS.

Ve společnosti stále není povědomí o možnostech obrany proti porušování soutěžního práva¹. Tato společenská „nevědomost“ má závažné důsledky, protože osoby, které jsou poškozeny protisoutěžním jednáním si toto poškození ani neuvědomují nebo ho mlčky akceptují, anebo s ohledem na neinformovanost se nedokáží účinně bránit. Ačkoliv v posledních letech jsou v rámci hospodářské soutěže snahy o rozšíření a zefektivnění kontroly kartelů², musíme uzavřít, že k výraznému posunu ohledně uplatňování práv, zejména v rámci uplatňování náhrady škody za protisoutěžní jednání nedochází³.

S ohledem na uvedené je třeba říci, že je nutné, aby se v obecné rovině ve společnosti ukotvilo povědomí o tom, co je dovoleno a co je zakázáno na poli soutěžního práva, a zejména jaké možnosti jsou poškozeným osobám k dispozici při bránění a uplatňování jejich práv.

Tento článek si klade za cíl identifikovat nejčastěji se vyskytující tvrdé kartelové dohody, kdy bude věnována pozornost cenovým a segmentačním kartelům. V návaznosti na rozbor těchto kartelů bude řešena možnost soukromopravní obrany proti protisoutěžnímu jednání.

II. Zakázané dohody

Ustanovení § 3 odst. 1 OHS stanoví, že dohody mezi soutěžiteli, rozhodnutí jejich sdružení a jednání soutěžitelů ve vzájemné shodě (dále jen "dohody"), které vedou nebo mohou vést k narušení hospodářské soutěže, jsou zakázané a neplatné, pokud tento nebo zvláštní zákon nestanoví jinak nebo pokud Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (dále jen "Úřad") nepovolí prováděcím právním předpisem z tohoto zákazu výjimku.

Výše uvedený odstavec § 3 je generální klauzulí, což znamená, že se jedná o obecné ustanovení, které v obecné rovině stanoví, co jest pokládáno za závadné, a tedy i zakázané jednání. Soutěžní předpisy jsou vybudovány na využití generálních klauzulí⁴, jelikož jen tak je zajištěno, že v rámci výkladu a aplikační praxe bude možno postihnout i jednání, která by

* advokátní koncipient advokátní kanceláře Hartmann, Jelínek, Fráňa a partneři a student externí formy doktorandského studijního programu na katedře obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity

¹ Neruda, R. Náhrada škody způsobené protisoutěžním jednáním jako způsob soukromého vymáhání antimonopolního práva. Právní rozhledy, 2005, č. 12, 437 s.

² Tichý, L. Změna paradigmatu evropského soutěžního práva a její význam pro Českou republiku. Právní rozhledy, 2004, č. 2, 61 s.;

http://www.carteldamageclaims.com/english/files/Development_private_antitrust_enforcement_Europe.doc

<http://www.salans.com/Default.aspx?SID=995&cID=616&ctID=11&IID=0>

<http://www.shepwedd.co.uk/knowledge/article/715-1289/the-rising-tide-of-cartel-enforcement-who-will-get-the-first-eur-1bn-fine-/>

³ Neruda, R. Náhrada škody způsobené protisoutěžním jednáním jako způsob soukromého vymáhání antimonopolního práva. Právní rozhledy, 2005, č. 12, s. 441

⁴ Munková, J., Kindl, J. Zákon o ochraně hospodářské soutěže. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2007, 30 s.

nebylo možno postihnout za situace, kdy by právní předpis pouze taxativně vypočetl zakázaná ujednání. Taxativní výčet by v takovém případě byl nedostatečný, protože by objektivně nemohl pokrývat veškerá ujednání mezi soutěžiteli, a právě z tohoto důvodu je struktura soutěžních předpisů vystavěna na využití generální klauzule.

Ustanovení § 3 odst. 1 OHS, tedy generální klauzule, je doprovázena demonstrativním výčtem typických dohod mezi soutěžiteli, které jsou zakázané. Toto doplnění generální klauzule o demonstrativní výčet je typické, kdy dílčí skutkové podstaty uvedené v § 3 odst. 2 OHS byly převzaty z úpravy čl. 81 odst. 1 Smlouvy o Evropském společenství (dále jen „SES“)

Za nejvíce typická ujednání, která spadají pod skutkové podstaty uvedené v § 3 odst. 2 OHS, můžeme uvést ujednání o fixaci cen a o rozdělení trhu.

III. Cenové kartely

Cenové kartely⁵ jsou uvedené pod písmenem a) odstavce 2 § 3 OHS jako ujednání o „přímém nebo nepřímém určení cen, popřípadě o jiných obchodních podmínkách“.

Dohody soutěžitelů ohledně určování cen jsou označovány jako tzv. tvrdé (hard core)⁶ kartely, pro které nejsou výjimky. Nebezpečnost takovýchto smluvních ujednání vyplývá z toho, že na základě těchto ujednání dochází k poškozování spotřebitelů. Důsledky cenových ujednání, která jsou označována jako fixace ceny (price fixing)⁷ spočívají v tom, že výsledná cena pro konečného zákazníka není určena trhem, ale je dána subjektem, který diktuje ceny odběratelům, čímž si omezuje ekonomické riziko ztrát.

V rámci dohod o cenách bývá užíván termín „resale price maintenance“⁸, tedy určení pevné ceny pro další prodej. Je dohodou, která je absolutně zakázaná a je stížena v souladu s ustanovením § 3 odst. 1 OHS sankcí neplatnosti.

V rámci cenových dohod můžeme rozlišovat zda-li jsou uzavřeny mezi soutěžiteli, kteří působí na stejné úrovni trhu zboží nebo mezi soutěžiteli, kteří působí na různých úrovních trhu zboží. V prvním případě se jedná o horizontální cenové kartely a v druhém případě se jedná o vertikální cenové kartely⁹.

Zákon v rámci skutkové podstaty cenové dohody mezi soutěžiteli nepodává zda-li se jedná o ujednání na straně nabídky nebo poptávky. Z toho lze uzavřít, že je možné se setkat s oběma variantami, kdy však podstatně častější je cenové ujednání na straně nabídky, tedy např. výrobce.

⁵ Eliáš, K., Bejček, J., Hajn, P., Ježek, J. a kol. Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, 412 s.

⁶ http://www.internationalcompetitionnetwork.org/media/library/conference_4th_bonn_2005/Effective_Anti-Cartel_Regimes_Building_Blocks.pdf

⁷ Raus, D., Neruda, R. Zákon o ochraně hospodářské soutěže. Komentář a související české i komunitární předpisy. Praha, Linde, 2004, 65 s.

⁸ <http://www.oecd.org/dataoecd/35/7/1920261.pdf>; rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, č.j. S 323/06-4242/07/620, „Dohody o určování prodejních cen (tzv. resale price maintenance – „RPM“) pro další odběratele jsou jak Evropskou komisí, tak i Soudním dvorem vnímány jako závažné porušení ustanovení článku 81 odst. 1 Smlouvy ES, a to bez možnosti udělení výjimky. V rozhodovací praxi Evropské komise je jakýkoli zásah do svobodného obchodního rozhodování distributora v oblasti určování jeho prodejních cen považován za porušení soutěžních pravidel. V této souvislosti je možno uvést z rozhodovací praxe Evropské komise případ *Hennessy-Henkell* (rozhodnutí Evropské Komise ze dne 11.12.1980 č. 80/1333/EEC), kdy je za zakázanou klauzuli považována dohoda, ve které dodavatel požadoval, aby distributor jeho výrobků stanovil prodejní ceny v určitém rozpětí, ledaže distributor získá souhlas dodavatele ke stanovení odlišné ceny.“

⁹ Zde lze učinit poznámku, že s ohledem na oznámení Komise z roku 2001 (Oznámení komise o dohodách menšího významu, které výrazně neomezují hospodářskou soutěž podle článku 81 odst. 1 SES (de minimis), OJ 2001 C 368/07), které opustilo od terminologie vertikální a horizontální dohody a nahradilo je označením dohody mezi nekonkurenty a konkurenty

V rámci smluvních ujednání je možno cenové dohody docílit nespočtem variant, kdy jedny můžeme označit jako určení přímé a druhé jako určení nepřímé. Za přímé určení¹⁰ můžeme považovat ujednání, kdy jedna strana diktuje druhé straně ceny dle ceníku ze kterého vyplývají minimální prodejní ceny apod. Za nepřímé ujednání o ceně můžeme určit závazné vzorce pro výpočet ceny, ujednání o jednotlivých složkách ceny apod. Výsledkem jednoho i druhého typu dohod je efekt, že dochází k potlačení nebo eliminaci konkurenčního prostředí, jelikož soutěžitelé nejsou trhem tlačeni ke změnám cen v rámci konkurenčního boje o spotřebitele, ale svou dohodou si brání svůj zisk na úkor spotřebitelů, kteří jsou takovými jednáním soutěžitelů přímo poškozeni.

Z výše uvedeného vyplývá absolutní zákaz cenových kartelů, avšak na druhou stranu je třeba říci, že do zákazu nemusí spadat veškeré dohody soutěžitelů. V prvním případě můžeme mluvit o ujednání soutěžitelů, které se týká ceny, ale není závadné. Za takovéto nezávadné ujednání je možno považovat ujednání o doporučených cenách. I takováto ujednání však mohou být zakázána¹¹ za situace, kdy se sice jedná o doporučené ceny, ale v návaznosti na ně je stranami sjednáno např. „V případě, že kupující nedodrží doporučené ceny uvedené v příloze č. 1 – „Ceník“, tak v případě zjištění takového nedodržení, se kupující zavazuje prodávajícímu uhradit smluvní pokutu ve výši ...“. V případě takového ujednání se zcela jistě bude jednat o zakázané ujednání, jelikož ve svých důsledcích nutí kupujícího pod sankcí smluvní pokuty dodržovat ceny, které určí prodávající. V druhém případě můžeme za nezávadné ujednání považovat, kdy prodávající stanoví maximální cenu zboží. V takové situaci, má kupující možnost zvolit si vlastní cenu, aniž by byl prodávajícím omezen ve své volnosti určovat cenu zboží. I v této situaci se uplatní to, co bylo uvedeno u prvního případu, kdy prodávající nastaví maximální cenu takovým způsobem, že kupujícího limituje ve volném stanovení ceny, popř. stanoví procentuální rozptyl ceny, který sankcionuje apod.

Skutečnost, že závadné cenové ujednání je pokládáno za velmi závažné protisoutěžní ujednání dokládá i to, že na takovéto ujednání nebude dopadat výhoda poskytnutá pravidlem de minimis stanovená v ustanovení § 6 OHS¹².

¹⁰ rozhodnutí předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, č.j. R 68/2002 ze dne 10.11.2003, kterým zčásti změnil a z části potvrdil rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, č.j. S 168/02-2274/02-VOI ze dne 18.10.2002 ve věci porušení ustanovení § 3 odst. 1 OHS „Český Telecom – Předmětem zkoumání ze strany ÚOHS byla rámcová kupní smlouva a podmínky prodeje a distribuce předplacených karet mezi Českým Telecomem a.s. a Českou poštou s.p. Všeobecné dodací podmínky v bodě 5.5. uváděly povinnost kupujícího prodávat a distribuovat předplacené karty za stanovenou nominální cenu. ÚOHS v této smluvní formulaci spatřoval porušení zákona když došlo k uzavření zakázaných dohod o přímém určení ceny. Českému Telecomu a.s. byla uložena pokuta ve výši 6.500.000,-Kč.“

¹¹ rozhodnutí předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, č.j. R 3/2001 ze dne 9. 11. 2001, kterým zčásti změnil a zčásti zrušil rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, č.j. S 73/00-1800-210 ze dne 15.12.2000 ve věci porušení ustanovení § 3 odst. 1 OHS „Adidas ČR s.r.o. uzavíral se svými zákazníky – odběrateli zboží značky Adidas rámcové smlouvy, které obsahovaly ujednání, že nedodržení doporučené úrovně maloobchodních cen zákazníkem včetně maximálních slev z maloobchodních cen, je jedním z důvodů, které dává dodavateli (společnosti Adidas ČR s.r.o.) právo s okamžitou platností od rámcové smlouvy odstoupit. I v tomto případě shledal ÚOHS porušení zakázaných dohod.“

rozhodnutí předsedy Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, č.j. R 18/200 ze dne 18.7.2001, kterým plně potvrdil rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, č.j. S 35/00-1436/00-240 ze dne 31.7.2000 ve věci porušení ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 63/1991 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, „Gillette Czech, s.r.o. se dopustila porušení zákona o ochraně hospodářské soutěže, že s velkoobchodními prodejci působícími ve smluveném území ČR jako aktivní velkoobchodní prodejci značky Gillette uzavřela dohodu podle níž se odběratel zavázal dodržovat doporučené ceny pro maloobchodní odběratele.“

¹² Zákon pamatuje na dohody mezi soutěžiteli, jejichž dopad na soutěž je nepatrný (tzv. dohody de minimis); tyto jsou při splnění podmínek stanovených v § 6 OHS vyňaty ze zákazu dohod narušujících soutěž. Vynětí ze zákazu dohod však nelze (i při splnění podmínky společného podílu účastníků dohody na relevantním trhu nepřevyšujícího 15 %) uplatnit u vertikálních dohod, jejichž předmětem je přímé nebo nepřímé určení cen zboží

K protisoutěžnímu ujednání se striktně staví i Nařízení Komise (ES) č. 2790/1999 ze dne 22.12. 1999 o použití čl. 81 odst. 3 Smlouvy na kategorie vertikálních dohod a jednání ve vzájemné shodě (dále jen „Nařízení“). V článku 4¹³ Nařízení jsou vypočtena tzv. tvrdá omezení¹⁴, která v případě, že jsou inkorporována do smlouvy, tak taková dohoda z důvodu dikce článku 4 Nařízení („výjimka podle článku 2 se nevztahuje...“) nebude profitovat z výhod plynoucích z blokové výjimky podle Nařízení.

Jak již bylo uvedeno výše, tak zakázaná cenová ujednání v rámci dohod mezi soutěžiteli mají negativní dopad jak na soutěž tak na spotřebitele¹⁵. V rámci takových ujednání se někdy soutěžitelé v pozici výhradních dodavatelů snaží vnutit odběratelům pevné ceny například z důvodu, že sami chtějí rozšířit své aktivity a působit nejen jako dodavatelé, ale i jako prodejci. V tomto případě se jim fixace cen velice hodí, jelikož v takové situaci nejsou ohroženi cenami od konkurence, kterým diktují ceny díky své dodavatelské pozici. Takovéto jednání narušuje konkurenční prostředí, jelikož je zde jeden subjekt dodavatel/prodejce, který diktováním cen účinně eliminuje svoji konkurenci.

Při sjednávání dohod mezi soutěžiteli je třeba velmi obezřetně přistupovat ke smluvním ujednáním týkajících se stanovení ceny, tak aby dohoda smluvních stran nevedla k tomu, že smluvní ujednání bude možno podřadit pod zakázané dohody o cenách. V takovém případě je velmi vhodné nechat si dohodu stran prověřit z pohledu konzultanta, např. advokáta, který by měl posoudit, zda ujednání soutěžitelů lze či nelze podřadit pod zakázané dohody o cenách.

V praxi se lze setkat s velmi nežádoucím jevem ze strany zejména odběratelů, že mlčky trpí závadné jednání ze strany dodavatelů, které je možné podřadit pod zakázané dohody o cenách, kdy argumentují zejména tím, že jim „nic jiného nezbyvá“, protože když nepodepíší oni, tak se na trhu najde jiný odběratel, který nastoupí na jejich místo v rámci trhu.

IV. Segmentační kartely

V dohodách mezi soutěžiteli se můžeme setkat s tzv. segmentačními kartely¹⁶. Ustanovení § 3 odstavec 2 písmeno c) OHS uvádí, že rozdělení trhu nebo nákupních zdrojů je považováno za zakázanou dohodu, pokud vede nebo může vést k narušení hospodářské soutěže. Stejně jako u zakázaných cenových ujednání i segmentační kartely spadají pod tzv. tvrdé (hard core) dohody.

Právě tyto kartelové dohody je třeba přiřadit k závažným protisoutěžním ujednáním, jelikož jejich důsledkem je ve většině případů to, že mohou vést až k vyloučení soutěže a narušují tržní prostředí tím, že omezují soutěž jak na straně nabídky tak poptávky¹⁷.

kupujícímu pro další prodej. To samé platí pro vertikální dohody, i když společný podíl účastníků dohody na relevantním trhu nepřesahuje 10 %, avšak dohoda obsahuje ujednání o přímém nebo nepřímém určení cen.

¹³ Článek 4 Nařízení uvádí: „Výjimka podle článku 2 se nevztahuje na vertikální dohody, jejichž účelem je přímo nebo nepřímo, samostatně nebo společně s jinými faktory pod kontrolou stran: a) omezení způsobilosti kupujícího stanovit svou prodejní cenu, aniž je dotčena možnost dodavatele stanovit nebo doporučit nejvyšší prodejní cenu za předpokladu, že se tyto poslední jmenované ceny nerovnjají pevné nebo nejnižší prodejní ceně v důsledku tlaku nebo podněcování jedné ze stran;“

¹⁴ Obdobně jako ve výše uvedeném případě pravidla de minimis uvádí Nařízení (bloková výjimka pro vertikální dohody) ujednání, která patří k nejzávažnějším protisoutěžním ujednáním, jelikož jejich důsledky negativně deformují soutěž a mají nepříznivý dopad pro spotřebitele.

¹⁵ Munková, J., Kindl, J. Zákon o ochraně hospodářské soutěže. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2007, 42 s.

¹⁶ Raus, D., Neruda, R. Zákon o ochraně hospodářské soutěže. Komentář a související české i komunitární předpisy. Praha, Linde, 2004, 68 s.; Bednář, J. Aplikace soutěžního práva v rozhodovací praxi. Z rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Komise a Evropského soudního dvora. Praha : C. H. Beck, 2005, 88 s.

¹⁷ Raus, D., Neruda, R. Zákon o ochraně hospodářské soutěže. Komentář a související české i komunitární předpisy. Praha, Linde, 2004, 69 s.

V rámci segmentačních kartelů na horizontální úrovni¹⁸ je narušení soutěže velmi typické, jelikož takové rozdělení trhu sebou nese tu skutečnost, že nedochází ke konkurenčnímu boji a takový efekt není v souladu se snahou o spotřebitelský blahobyt.

V případě, že ze strany dodavatele (např. výhradního) je snaha o rozparcelování území kam bude dodávat své produkty, je takové jednání nutno označit za velmi nebezpečné a nežádoucí. Důvod pro odsouzení takového jednání spočívá v tom, že dodavatel si vytvoří síť odběratelů, kteří sice budou profitovat na daném území, ale nebude jim umožněno rozšiřovat služby za hranice tohoto území. Dále můžeme zmínit, že takovéto počínání vede nebo může vést k tomu, že ostatním soutěžitelům bude znemožněn přístup na trh daného zboží.

Skutečnost, že závadné ujednání o rozdělení trhu je pokládáno za velmi závažné protisoutěžní ujednání dokládá i to, že na takovéto ujednání nebude dopadat výhoda poskytnutá pravidlem de minimis stanovená v ustanovení § 6 OHS¹⁹.

K protisoutěžnímu ujednání se striktně staví i Nařízení Komise (ES) č. 2790/1999 ze dne 22.12. 1999 o použití čl. 81 odst. 3 Smlouvy na kategorie vertikálních dohod a jednání ve vzájemné shodě (dále jen „Nařízení“). V článku 4²⁰ Nařízení jsou vypočtena tzv. tvrdá omezení²¹, která v případě, že jsou inkorporována do smlouvy, tak s ohledem na dikci článku 4 Nařízení („výjimka podle článku 2 se nevztahuje...“) nebudou profitovat z výhod plynoucích z blokové výjimky podle výše uvedeného Nařízení.

Podobně jako tomu je u cenových kartelů, tak se zde můžeme setkat s vysokou latencí. Důvodem této latence je skutečnost, že přímé napojení na výhradního dodavatele ve většině případů odběrateli zaručuje, že při dodržení podmínek nemusí mít obavu ze vstupu konkurence na své území. Takovýto efekt je nežádoucí, jelikož v první řadě deformuje soutěžní prostředí tím, že se snižuje možnost vstupu na daný trh, a dále to může mít negativní důsledky pro spotřebitele, protože odběratel si může vůči spotřebitelům diktovat podmínky, které by vůči nim nemohl uplatňovat, kdyby tržní prostředí nebylo deformováno tím, že de facto není konkurenčně ohrožován dalšími soutěžiteli.

V. Soukromoprávní obrana a vymáhání soutěžního práva ve vztahu k zakázaným dohodám

Vzhledem k tomu, že výše popsané skutkové podstaty v rámci kartelů jsou nejčastějším protisoutěžním jednáním, je nutno se zabývat i obranou proti takovému závadnému chování.

V rámci této části se zaměříme na soukromoprávní vymáhání v souvislosti s protisoutěžními ujednáními, která byla popsána výše. Záměrem je poukázat na vývoj v této oblasti a taktéž na možnosti, které soukromoprávní oblast poskytuje.

¹⁸ Ujednání mezi konkurenty, tedy mezi soutěžiteli, kteří působí na stejné úrovni trhu zboží; Komise svým oznámením z roku 2001 (Oznámení komise o dohodách menšího významu, které výrazně neomezují hospodářskou soutěž podle článku 81 odst. 1 SES (de minimis), OJ 2001 C 368/07) opustila od terminologie vertikální a horizontální dohody a nahradila je označením dohody mezi nekonkurenty a konkurenty.

¹⁹ Zákon pamatuje na dohody mezi soutěžiteli, jejichž dopad na soutěž je nepatrný (tzv. dohody de minimis); tyto jsou při splnění podmínek stanovených v § 6 OHS vyňaty ze zákazu dohod narušujících soutěž. Vynětí ze zákazu dohod však nelze (i při splnění podmínky společného podílu účastníků dohody na relevantním trhu nepřevyšujícího 15 %) uplatnit u vertikálních dohod, jejichž předmětem je poskytnutí kupujícímu pro tento další prodej úplné ochrany na vymezeném trhu. To samé platí pro vertikální dohody, i když společný podíl účastníků dohody na relevantním trhu nepřesahuje 10 %, avšak dohoda obsahuje ujednání o rozdělení trhu, nákupních zdrojů nebo zákazníků.

²⁰ Článek 4 Nařízení uvádí: „Výjimka podle článku 2 se nevztahuje na vertikální dohody, jejichž účelem je přímo nebo nepřímo, samostatně nebo společně s jinými faktory pod kontrolou stran: b) omezení týkající se území na kterém, nebo zákazníků, kterým může kupující prodávat smluvní zboží nebo služby, s výjimkou ...“

²¹ Obdobně jako ve výše uvedeném případě pravidla de minimis uvádí Nařízení (bloková výjimka pro vertikální dohody) ujednání, která patří k nejzávažnějším protisoutěžním ujednáním, jelikož jejich důsledky negativně deformují soutěž a mají nepříznivý dopad pro spotřebitele.

V rámci kontinentálního práva není zakořeněná tradice v souvislosti s vymáháním protisoutěžního jednání soukromoprávní cestou²². Oproti tomu můžeme poukázat na USA, kde je tradice soukromoprávního vymáhání protisoutěžního jednání. Soukromoprávní vymáhání (private enforcement) bylo zakotveno již v roce 1890, a to nejstarším antimonopolním zákonem – Sherman Act (následně převzato do Clayton Act²³).

Soukromoprávní vymáhání antimonopolního práva však nezůstává dominantou USA, vývoj v této oblasti lze zaznamenat i v rámci Evropské unie a České republiky. V této souvislosti lze odkázat na několik rozhodnutí Evropského soudního dvora, a to zejména na „Courage v. Crehan“ (Case C-453/99 [2001] ECR I-6297, para. 27)²⁴. Z dalších případů, které se zabývaly soukromoprávním vymáháním antimonopolního práva můžeme uvést zejména „Vincenzo Manfredi and Others v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA and Others“ (Joined Cases C-295/04 to C-298/04, para. 91²⁵).

Aktuálnost soukromoprávního vymáhání lze vysledovat například v projevu, který pronesla evropská komisařka pro hospodářskou soutěž paní Neelie Kroes, kdy uvedla, že soukromoprávní vymáhání garantuje prospěšný efekt na pravidla hospodářské soutěže v rámci Evropské unie. Na druhou stranu uvedla, že stále ze strany poškozených je malé povědomí o možnostech soukromoprávního vymáhání antimonopolního práva. V této souvislosti dále uvedla, že tuto skutečnost je třeba změnit, aby poškozené subjekty mohly úspěšně bránit svá práva²⁶. V neposlední řadě můžeme odkázat i na „European Commission Green Paper on damages actions for breach of EC Treaty anti-trust rules“, které pojednává o soukromoprávním vymáhání antimonopolního práva a stanoví si záměr otevřít debatu ohledně soukromoprávního vymáhání²⁷. V této souvislosti můžeme odkázat i na Nařízení Rady č. 1/2003, kterým došlo k tomu, že soudy členských států mohou posoudit, zda-li se jedná o zakázanou dohodu či nikoliv. Toto je důležité zejména za situace, kdy soudu dojde žaloba o náhradu škody v souvislosti s porušením antimonopolního práva.

Výše uvedený rozsudek, tedy „Courage v. Crehan“, odkázal na aplikaci č. 81 SES a v této souvislosti vyslovil, že je nepřípustné, aby na národní úrovni existovala překážka k vymáhání nároků v souvislosti s porušením antimonopolního práva. Z toho můžeme dovozovat, že v případě, že nějaký subjekt bude poškozen např. zakázanou dohodou a vznikne mu tímto jednáním soutěžitelů škoda, nemůže mu být bráněno, aby uplatnil své škodní nároky²⁸ u národního soudu.

²² „Autorovi není znám případ jakéhokoliv rozhodnutí českého soudu o náhradě škody způsobené protisoutěžním jednáním.“ in. Neruda, R. Náhrada škody způsobené protisoutěžním jednáním jako způsob soukromého vymáhání antimonopolního práva. Právní rozhledy, 2005, č. 12, 441 s.

²³ „Any person, firm, corporation, or association shall be entitled to sue for and have injunctive relief, in any court of the United States having jurisdiction over the parties, against threatened loss or damage by a violation of the antitrust laws...“

²⁴ „Indeed, the existence of such a right strengthens the working of the Community competition rules and discourages agreements or practices, which are frequently covert, which are liable to restrict or distort competition. From that point of view, actions for damages before the national courts can make a significant contribution to the maintenance of effective competition in the Community.“

²⁵ toto rozhodnutí odkazuje právě na případ „Courage v. Crehan“, který uzavřel, že soukromoprávní vymáhání antimonopolního práva před národními soudy může přinést výraznou podporu efektivity soutěže v rámci ES.

²⁶ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/07/128&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

²⁷ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/05/489&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

²⁸ Mám za to, že náhrada škody bude posuzována podle obchodního zákoníku, kdy důvody pro aplikaci § 373 - 386 zákona č. 513/1991 Sb, obchodní zákoník (dále jen „ObchZ“), ve znění pozdějších předpisů, jsou následující: ustanovení § 757 ObchZ uvádí, že „Pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených tímto zákonem platí obdobně ustanovení § 373 a násl.“. Za této situace je třeba uzavřít, že aplikace § § 373 - 386 ObchZ s odkazem na § 757 ObchZ je správná, jelikož § 41 ObchZ uvádí obecný zákaz zneužití účasti v hospodářské soutěži.

I přes výše uvedené rozhodnutí Evropského soudního dvora, nařízení a projevy evropské komisařky pro hospodářskou soutěž můžeme uzavřít, že zatím nedošlo k výrazné změně situace. Za hlavní negativní důvod považují, že veškeré snahy nemají celospolečenský vliv, ale vedou „jen“ k odborným diskusím, aniž by došlo k rozšíření vědomosti o dané problematice v rámci celé společnosti³⁰. Zde lze spatřovat hlavní rozdíl mezi Evropou a USA, kdy v právě v USA je široká povědomost o nárocích v souvislosti s protisoutěžním jednáním soutěžitelů, kdy kolem 90% antitrustových případů jsou spory soukromoprávní³¹.

V případě, že se poškozená osoba rozhodne uplatnit škodu, která jí vznikla s ohledem na protisoutěžní jednání soutěžitelů, je třeba, aby tato škoda byla uplatněna u soudu, kde věcně příslušným k projednání takové žaloby bude krajský soud³¹. V této souvislosti je třeba odkázat na ustanovení § 135 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, na základě kterého buďto soud vychází z rozhodnutí např. Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže nebo Evropské komise, o tom, že došlo k protisoutěžnímu jednání nebo si soud otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, může posoudit sám.

Z toho vyplývá, že v České republice jsou dány zákonné možnosti pro uplatňování náhrady škody v rámci porušení soutěžního práva, avšak přes tyto možnosti ze strany poškozených subjektů nedochází k obraně vůči škodám, které jsou jim způsobeny protisoutěžním jednáním soutěžitelů.

VI. Závěr

V rámci tohoto článku bylo poukázáno na nejčastěji používané kartelové dohody mezi soutěžiteli. Je třeba, aby se smluvní strana, které je dána oferta, dostatečně zajímala i o případné soutěžněprávní aspekty. V případě podpisu smlouvy se i akceptant stává porušitelem a bude záležet na míře jeho odpovědnosti. V případě, kdy bude následně nárokovat škodu z dohody, kterou např. soud označí jako protisoutěžní, bude moci prokázat zejména to, že byl ve slabší ekonomické nebo vyjednávací pozici, tedy de facto mu nezbylo nic jiného než dohodu podepsat. Smluvní strany si stále nejsou plně ve všech případech vědomy, že jimi podepsovaná smlouva může mít i soutěžněprávní dopady.

Informovanost o možnosti nárokovat např. náhradu škody v souvislosti s protisoutěžním jednáním je naprosto mizivá. V rámci Evropské unie lze zaznamenat snahy o zvýšení informovanosti o možnosti nárokování náhrady škody v soukromoprávním řízení, ale zdá se mi, že tyto snahy nemají v rámci veřejnosti valný ohlas a troufám si říci, že v obecné rovině se mezi laiky o této možnosti vlastně nic neví. Mám za to, že zejména státní orgány by měly dostatečně šířit osvětu i tímto směrem, tedy informovat o možnosti soukromoprávních nároků v souvislosti s protisoutěžním jednáním. Důvodem proč by mělo být ve společnosti povědomí o možnosti uplatnit před obecnými soudy škodu v souvislosti s protisoutěžním jednáním je zejména v tom, že v takovém případě bude na soutěžitele vyvíjen další tlak, který může mít pozitivní efekt na soutěž samotnou.

³⁰ V rámci členských států EU bylo během let 1962 - 2004 podáno pouze něco kolem 60 žalob na náhradu škody.

³¹ <http://mle.economia.unibo.it/Papers%20MTM/Workshop%20in%20Law%20and%20Economics%20-%202007/Private%20Enforcement%20of%20Antitrust%20Law%20-%20Eger%20&%20Weise.pdf>

³¹ Věcnou příslušnost lze dovodit z § 9 odst. 3 písm. k) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví, že krajské soudy rozhodují v obchodních věcech jako soudy prvního stupně ve věcech ochrany hospodářské soutěže.